De lege stoelen in het klaslokaal

(en de wanhoop thuis)

Thuiszitters:

Een gebrek aan focus en regie

Een advies van de Sociale Raad Tilburg

Sociale Raad Tilburg

> **Het voelt alsof mijn kind hard van een glijbaan afgaat, samen met ons hele gezin. En ik kan het trapje niet meer vinden om weer omhoog te klimmen.**

Een ouder van een kind dat al lange tijd niet naar school gaat, vertelt een aangrijpend verhaal. Over een kind dat aan school begint, maar voor wie het onderwijs onvoldoende aansluit. Het resultaat: een kind dat somber en eenzaam thuis komt te zitten. Een proces dat helaas voor te veel Nederlandse leerlingen geldt, van met buikpijn naar school gaan en slecht slapen tot langdurige uitval. Een passende onderwijsplek ontbreekt en hulp komt slechts moeizaam op gang. Ondertussen zien sommige ouders zich genoodzaakt te stoppen met werken om er te zijn voor het kind dat nu thuis is. Om zich bezig te houden met gesprekken met alle betrokken partijen, vaak met onvoldoende resultaat.

In de gesprekken die wij voerden hoorden we veel verhalen die laten zien hoe groot de impact is: niet alleen voor het kind zelf, maar op het hele gezin. De voortdurende zoektocht naar passende ondersteuning weegt zwaar. Tegelijkertijd is er het gemis van gewone, alledaagse dingen, zoals buiten spelen en onbezorgd kind zijn.

Uit alle verhalen komt één pijnlijk beeld naar voren: kinderen blijven niet uit onwil weg van school. Wanneer een kind langdurig niet meer naar school kan gaan, ligt de oorzaak vrijwel nooit enkel bij het verzuim. Het gaat om complexe, bredere problematiek, waarbij geen enkele situatie hetzelfde is.

In dit ongevraagde advies roept de Sociale Raad Tilburg het college van burgemeester en wethouders op tot gerichte en daadkrachtige actie. Het gaat om kinderen die dreigen vast te lopen of al zijn vastgelopen, en om gezinnen die daarbij onder grote druk staan. Met de huidige aandacht voor kansengelijkheid, kan het oplossen van de thuiszitterproblematiek niet ontbreken.

Thuiszitters bestaan niet

De groep leerlingen waar we over spreken wordt vaak aangeduid met de term “thuiszitters”: leerlingen met langdurig verzuim. Langdurig schoolverzuim is een begrip dat veel wordt gebruikt, maar niet altijd eenduidig wordt begrepen. Volgens de definitie van Leerplicht Doorstroompunt Midden-Brabant gaat het om kinderen en jongeren die langer dan vier weken aaneengesloten niet naar school gaan. Het gaat om een brede doelgroep: leerlingen zonder schoolinschrijving (absoluut verzuim), leerlingen met een inschrijving die geoorloofd of ongeoorloofd verzuimen, en leerlingen met een vrijstelling op grond van artikel 5 onder a.[1]

Ook binnen het mbo komen ‘thuiszitters’ voor en bereiken ons eveneens schrijnende verhalen. Wij hebben er bewust voor gekozen deze groep niet in dit advies mee te nemen, omdat het advies anders te breed van opzet zou worden. Dat neemt niet weg dat verschillende aanbevelingen uit dit advies ook relevant zijn voor mbo-studenten.

De stijging van het aantal leerlingen met langdurig schoolverzuim is zorgelijk. Landelijk gaat het om ongeveer 70.000 leerlingen met langdurig verzuim. Dit gaat om een voorzichtige schatting, vanwege het gebrek aan een eenduidige definitie en registratie. In werkelijkheid ligt dit aantal waarschijnlijk hoger.[2]

Ook in Tilburg is deze ontwikkeling duidelijk zichtbaar. Het aantal leerlingen met langdurig verzuim is tussen 2021 en 2024 met ruim 60% gestegen.[3] Deze stijging kan deels worden verklaard door betere registratie, waardoor meer leerlingen in beeld komen. Maar in belangrijkere mate laat het zien dat het tot op heden onvoldoende lukt een passende oplossing te vinden. Deze leerlingen missen daardoor niet alleen onderwijs, maar ook belangrijke kansen voor hun sociale ontwikkeling en levensvaardigheden.

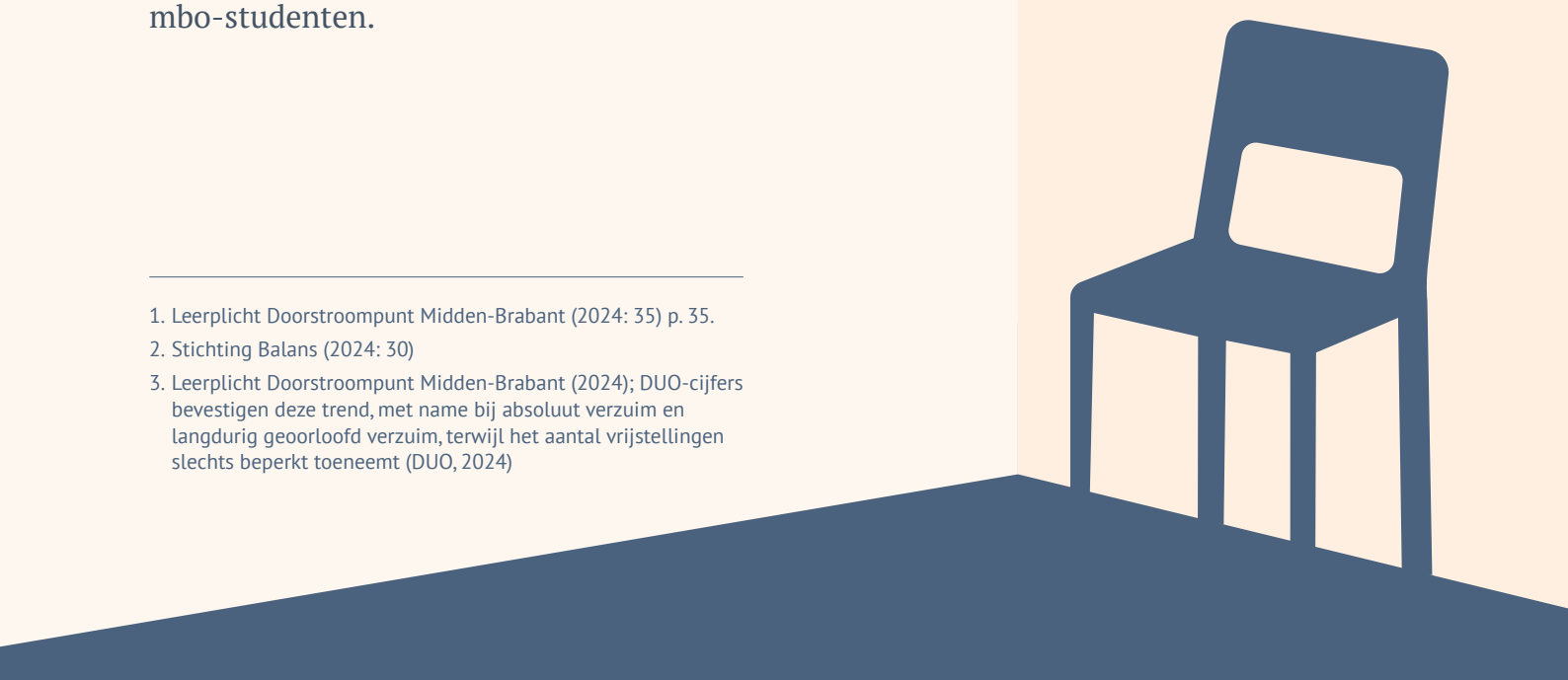

1. Leerplicht Doorstroompunt Midden-Brabant (2024: 35) p. 35.
2. Stichting Balans (2024: 30)
3. Leerplicht Doorstroompunt Midden-Brabant (2024); DUO-cijfers bevestigen deze trend, met name bij absoluut verzuim en langdurig geoorloofd verzuim, terwijl het aantal vrijstellingen slechts beperkt toeneemt (DUO, 2024)

De gemeente heeft samen met onderwijsinstellingen, de GGD en sociale wijkteams in 2017 afspraken vastgelegd in het Thuiszitterspact. De centrale ambitie daarin is helder: geen enkele leerling zit langer dan drie maanden thuis zonder een passend aanbod van onderwijs of zorg.

De realiteit laat echter een ander beeld zien. Ondanks het Thuiszitterspact, ook in de herziene vorm (2021), blijft het aantal leerlingen met langdurig schoolverzuim fors stijgen. Uit de gevoerde gesprekken kwam bovendien naar voren dat niet alleen het aantal leerlingen toeneemt, maar ook de duur van het verzuim aanzienlijk oploopt. Wat dit betekent voor de ernst van de problematiek voor kinderen en gezinnen, evenals voor de maatschappelijke kosten, laat zich gemakkelijk voorspellen. Hier komen we verderop uitgebreider op terug.

Deze situatie is onacceptabel. Juist daarom is er nú gerichte actie nodig.

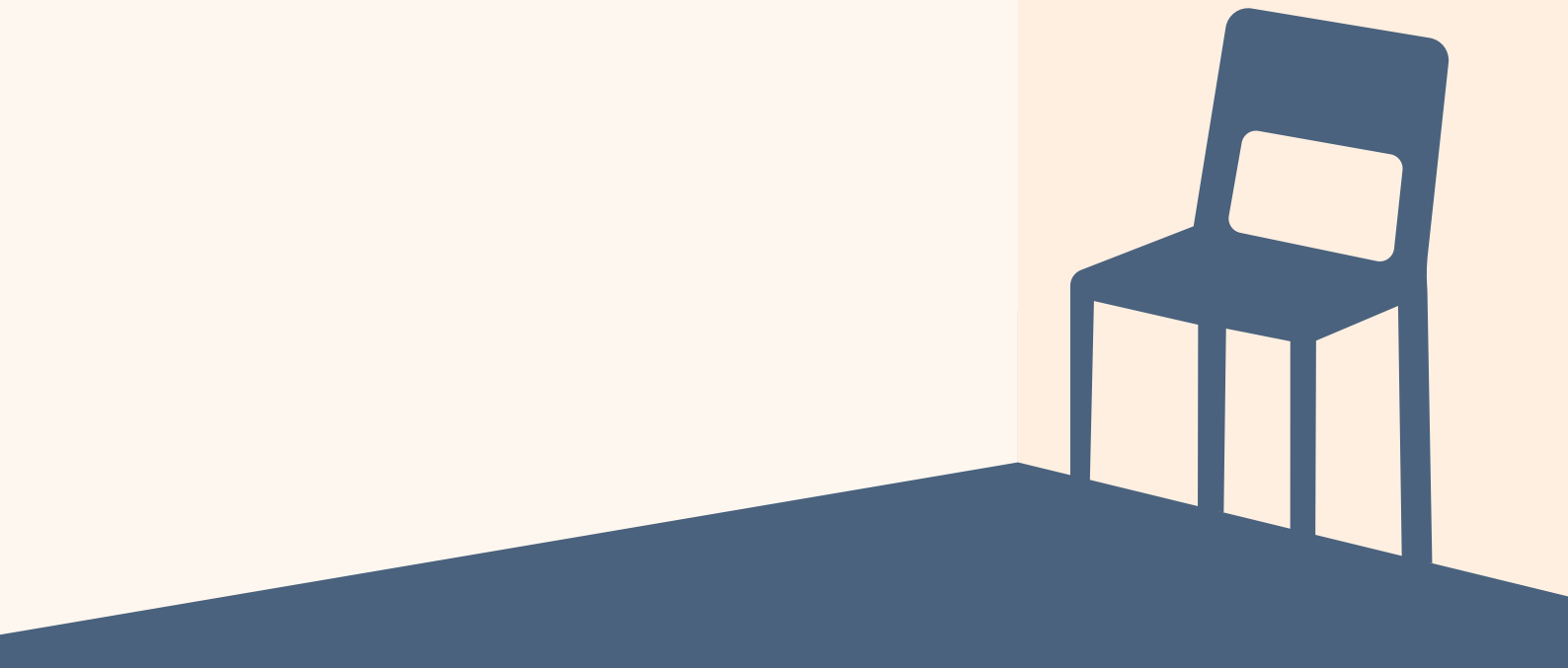

Taal doet ertoe: Van “thuis zitten” naar schoolbinding

Geen enkele ouder houdt zijn kind zomaar thuis van school. Het gaat niet om simpel ‘spijbelen’, maar om een vaak onvermijdelijke stap met ingrijpende gevolgen. Vaak kan een school niet anders, maar ook kind en ouder hebben dan geen andere keuze.

Voordat wij ingaan op het onze werkwijze en bevindingen die tot dit advies hebben geleid willen we een belangrijk statement maken:

‘Thuiszitters’ bestaan niet.
Wat wél bestaat, is een groeiende groep leerlingen die langdurig niet naar school gaat; en dat zijn er veel, te veel. Als je de term ‘thuiszitter’ gebruikt wijs je vooral de individuele leerling aan. Het suggereert een passieve houding van leerlingen (en ouders) en doet geen recht aan de realiteit waarin kinderen en hun ouders juist te maken hebben met ingrijpende en complexe omstandigheden. Voor deze groep is er sprake van een grote kansenongelijkheid. Wij pleiten er daarom voor om deze benaming los te laten. In dit advies spreken wij van ‘leerlingen met (dreigend) langdurig verlies van schoolbinding’.

Taal doet ertoe, maar deze definitie is niet enkel een taalspel. Het gaat om de erkenning dat het niet alleen een probleem van de individuele leerling is, maar om een relationeel vraagstuk. Met schoolbinding bedoelen wij de kwaliteit van de relatie tussen de leerling en zijn klas, schoolgenoten, leerkrachten en de school als geheel. Binding is dus geen eigenschap van individuen of scholen, maar van de relatie tussen de leerling en de school. [4]

4. Keppens & Spruyt (2021: 2)

Onze aanpak

De Sociale Raad Tilburg heeft zich de afgelopen maanden intensief verdiept in de problematiek.
Naast literatuurstudie zijn gesprekken gevoerd met een brede groep betrokkenen. We zijn begonnen met vertegenwoordigers van samenwerkingsverbanden, leerplicht en Toegang Tilburg. Vervolgens spraken we met een aantal scholen uit het primair en voortgezet onderwijs en met zorgaanbieders. Daarbij is gestreefd naar een diverse afspiegeling van het regionale onderwijs- en zorgveld. Daarna is gesproken met dr. Gil Keppens van Tilburg University, specialist op het gebied van langdurig schoolverzuim, wiens inzichten zijn meegenomen.

Tot slot hebben we verschillende ouders en leerlingen gesproken. Hun ervaringen maken zichtbaar wat er achter de cijfers schuilgaat en hebben waardevolle inzichten opgeleverd voor de formulering van dit advies. Een volledig overzicht van de gevoerde gesprekken is opgenomen in bijlage 1: Logboek Overzicht gevoerde gesprekken.

Bevindingen: een zorgwekkend beeld

De gesprekken hebben een zorgwekkend beeld opgeleverd. De Sociale Raad Tilburg is geraakt door de ernst en omvang van de problematiek. Wanneer een leerling uitvalt, wordt dat vaak pas zichtbaar op het moment dat het misgaat, en blijkt de weg terug naar school steeds moeilijker te vinden.
In dit onderdeel gaan wij nader in op de belangrijkste bevindingen.

1. De problematiek is breed, divers en veelkoppig.

Langdurig schoolverzuim is zelden een eendimensionaal schoolprobleem. Soms ligt de oorzaak wél (mede) bij de school, denk aan een mismatch tussen de leerling en de school, pestgedrag en mogelijkheden aan passende ondersteuning. Vaak spelen thuis en in de ontwikkeling van het kind diepere oorzaken: ontwikkelingsproblematiek, angststoornissen, trauma, gezinsdynamiek. Elke situatie is uniek en kent zijn eigen verhaal.

2. School als spiegel van een breder probleem.

Naast didactische kennis is school de plek waar het socialisatieproces en de ontwikkeling van kinderen vorm krijgen. Juist in deze context worden onderliggende problemen zichtbaar. Zo kan een kind op school externaliserend gedrag laten zien dat thuis niet wordt herkend, of juist internaliserende problematiek ontwikkelen die vooral thuis zichtbaar is en op school nauwelijks tot uiting komt.

Doordat leerlingen hier sociaal moeten functioneren en zich moeten aanpassen, komen spanningen en moeilijkheden vaak het eerst en het meest uitgesproken naar voren. School is daarmee niet altijd de oorzaak, maar wel de context waarin signalen het duidelijkst zichtbaar worden. Dit vraagt veel van professionals in het onderwijs, die onder hoge werkdruk proberen bij ieder kind goed aan te sluiten.

3. Is er voldoende zicht?

Goede registratie is belangrijk om tijdig te kunnen handelen, en daar is de laatste jaren vanuit het Leerplicht Doorstroompunt stevig op ingezet. Toch blijft een deel van de leerlingen buiten beeld. We constateren daarbij vier problemen.

Allereerst gaat het om leerlingen die langdurig als ziekgemeld staan, terwijl er in werkelijkheid geen medische reden is voor dat verzuim. Hierdoor hebben leerplichtambtenaren te weinig zicht, of worden zij te laat betrokken. Ook zijn er leerlingen die slechts af en toe of in beperkte mate naar school gaan. Deze

groep bevindt zich vaak op een glijdende schaal van aanwezigheid naar verzuim. Signalen worden daarbij niet altijd herkend, of er wordt te laat of niet passend op gereageerd. Kortom: er is sprake van ‘verborgen’ verzuim.

Ten tweede moeten verschillende vormen van verzuim op verschillende plekken worden geregistreerd, wat het overzicht niet bevordert.

Ten derde wijst Stichting Balans (2024) erop dat ouders vaak onvoldoende zicht hebben op de manier waarop en door wie hun kind wordt geregistreerd.

Ten vierde heeft de Sociale Raad Tilburg, ten behoeve van dit advies, geprobeerd een beeld te vormen van de ontwikkelingen in de periode 2019–2025 op basis van jaarverslagen van het Doorstroompunt en verzuimgegevens van DUO. Daarbij bleek dat verschillen in definities, registratiesystemen en landelijke registratiewijzen het vergelijken van cijfers door de jaren heen bemoeilijken.

4. De gevolgen zijn groot voor kind, gezin en samenleving.

“Mijn kind mist alles: het buitenspelen, het kinderfeestje, het rapport, de musical, de klassenfoto.”
Leerlingen met langdurig schoolverzuim raken vaak in een sociaal isolement. Sociale contacten met leeftijdsgenoten verdwijnen, sportclubs worden soms gemeden, sommige kinderen zijn niet meer in staat om naar familiefeestjes te gaan of komen zelfs hun kamer niet meer uit. Angststoornissen, overmatig gamegedrag en een verstoord dag-nachtritme zijn veelgenoemde gevolgen.

Voor gezinnen zijn de effecten ingrijpend. Ouders zeggen hun baan op, raken in financiële problemen, ervaren relatieproblemen en raken zelf sociaal geïsoleerd. Ook broertjes en zusjes voelen de spanningen; het raakt alle leden van het gezin.

5. Ouders voelen zich ondanks alle inspanningen vaak onvoldoende gehoord.

“We worden niet gebeld, niet gemaild. Er wordt van alles beloofd, maar het wordt niet nagekomen”
Meerdere ouders gaven aan: ‘Er wordt vooral óver ons gesproken, maar nauwelijks mét ons.’ Daarnaast vertelden zij dat zij door betrokken partijen onvoldoende op de hoogte worden gehouden en dat afspraken niet altijd worden nagekomen. Het gevoel van machteloosheid dat dit met zich meebrengt, werd tijdens de gesprekken pijnlijk duidelijk. Dat is een gemiste kans, want juist ouders zijn de grootste deskundigen als het om hun kind gaat en signaleren vaak al vroegtijdig wanneer het niet goed gaat.
Tegelijkertijd hoorden we ook de betrokkenheid en inspanningen van scholen en hulpverlening. Professionals geven aan hard hun best te doen om in gesprek te blijven met ouders en leerlingen.

Toch lijkt er in de praktijk geregeld een mismatch te ontstaan tussen de inspanningen van betrokken partijen en de manier waarop ouders deze ervaren.

6. Schotten in financiering.

Wat in de gesprekken met scholen en zorgorganisaties naar voren kwam is dat de organisatie van hulp en ondersteuning wordt bemoeilijkt door de scheiding tussen de Jeugdwet en de onderwijswetgeving. In de Jeugdwet is vastgelegd dat ondersteuning die primair gericht is op het volgen van onderwijs onder de zorgplicht van het onderwijs valt. Wanneer ondersteuning ook nodig is op andere leefgebieden, kan de verantwoordelijkheid bij de gemeente liggen vanuit de Jeugdwet. In de praktijk lopen deze verantwoordelijkheden echter geregeld in elkaar over, waardoor een grijs gebied ontstaat.
Doordat regels en werkwijzen bovendien verschillen per gemeente, school en domein, worden jongeren en professionals regelmatig heen en weer verwezen tussen onderwijs en zorg. Hierdoor ontstaat zogenoemde 'pingpong', terwijl juist goede samenwerking en heldere afspraken nodig zijn om passende ondersteuning tijdig te organiseren.

7. Langdurig verzuim: een traject vol vertragingen.

Uit de gesprekken blijkt dat er regelmatig sprake is van extreem langdurig verzuim, soms langer dan twee jaar. In die periode worden steeds nieuwe aanpakken ingezet, met wisselend succes. De schade voor het kind en het gezin is dan vaak al aanzienlijk en neemt met iedere nieuwe poging om een oplossing te vinden verder toe.

Daarnaast hebben kinderen en gezinnen regelmatig te maken met lange en opeenvolgende wachtlijsten. Zo moet er soms eerst worden gewacht op psychologisch onderzoek voordat kan worden bepaald welke behandeling nodig is, waarna opnieuw een wachttijd ontstaat voor passende hulp.

Uit de gesprekken blijkt dat er regelmatig sprake is van extreem langdurig verzuim, soms langer dan twee jaar.

In combinatie met personeelstekorten, complexe samenwerking binnen de keten en schotten in de financiering tussen onderwijs en zorg, leidt dit tot langdurige en ingewikkelde trajecten voor gezinnen. Ook tijdelijke pilots en projecten dragen bij aan een wisselend ondersteuningsaanbod: initiatieven worden opgestart, tijdelijk gefinancierd en vervolgens weer beëindigd.

Daarnaast is het regelmatig onduidelijk wie de regie voert en waar het mandaat ligt bij langduriger verzuim. Dit leidt tot veel doorverwijzingen en afstemming tussen betrokken partijen, terwijl trajecten tegelijkertijd langs elkaar heen kunnen lopen.

De glijbaanmetafoor: drie fasen van verlies van schoolbinding

Tijdens de gesprekken werd regelmatig de metafoor van een glijbaan gebruikt om het proces van verlies van schoolbinding te duiden. Een leerling kan zich daarbij op verschillende posities op de glijbaan bevinden: bovenaan, waar een leerling nog relatief eenvoudig kan worden vastgepakt, halverwege of helemaal onderaan, waar de verbinding met school vrijwel volledig verloren is gegaan. Net als bij een echte glijbaan is de weg naar 'boven' vaak te glibberig.
Hoe snel dit proces verloopt, hoe de glijbaan eruitziet en wie er op dat moment beschikbaar is om in te grijpen, verschilt per situatie. De metafoor maakt duidelijk dat schooluitval niet op één moment ontstaat, maar het resultaat is van een proces waarin de positie van een leerling geleidelijk kan verschuiven.

Bovenaan de glijbaan: dreigend verlies van schoolbinding

De leerling laat signalen zien van dreigend verzuim. Ouders trekken daarbij vaak aan de bel, maar worden niet altijd gehoord. Het omgekeerde komt ook voor: de school signaleert problemen, maar krijgt ouders onvoldoende mee. In deze fase is ingrijpen nog goed mogelijk. Met passende ondersteuning op school, een sterk team rondom de leerling, een brugfunctionaris of een goed gesprek met ouders kan worden voorkomen dat de situatie verder escaleert.

Halverwege de glijbaan: langdurig verlies van schoolbinding

Er zijn meerdere partijen betrokken, zoals leerplicht, Toegang Tilburg, diagnostiek en/of behandeling vanuit de jeugdhulpverlening. Het vinden van passende oplossingen vraagt meer tijd, afstemming en samenwerking.

Onderaan de glijbaan: zeer langdurig verlies van schoolbinding

Er is sprake van zeer langdurig verzuim. Eerder ingezette oplossingen hebben niet altijd het gewenste effect en worden regelmatig opgevolgd door nieuwe pogingen. Vaak ontbreekt het aan overzicht, eigenaarschap en duidelijke regie. De gevolgen voor het kind, het gezin en de samenleving zijn groot, evenals de financiële lasten voor de gemeente en het onderwijs.

Maatwerk bij de inzet op elke positie op de glijbaan

“Er zijn tonnen uitgegeven aan hulpverlening en gesprekken, maar daar hebben we niet om gevraagd. Luister naar wat wij nodig hebben als gezin”

De Sociale Raad Tilburg pleit voor een sterke inzet op alle posities van de glijbaan en voor maatwerk dat aansluit bij de behoeften van het kind en het gezin. Door vroegtijdig in te zetten op dreigend verlies van schoolbinding kan worden voorkomen dat leerlingen verder uitvallen. Tegelijkertijd hebben ook leerlingen die zich al halverwege of onderaan de glijbaan bevinden passende ondersteuning nodig. Het één mag het ander niet uitsluiten.

Het is van belang dat in alle fasen financiering en professionals snel beschikbaar zijn, zonder belemmerd te worden door schotten tussen organisaties, domeinen of financieringsstromen. Daarnaast moeten regie en mandaat duidelijk zijn belegd.

Schoolbinding: verbinding èn vroegtijdig handelen loont

Hoe zorgen we ervoor dat niet nóg meer leerlingen van de glijbaan afglijden, terwijl ouders, scholen en hulpverleners hen proberen vast te houden, maar het 'trapje omhoog' niet op tijd kunnen vinden? Dit complexe vraagstuk zullen wij met dit advies niet oplossen, maar we hopen wel een aantal constructieve suggesties en aanbevelingen te geven.

Een rode draad in alle gevoerde gesprekken is het belang van schoolbinding als voorwaarde om schooluitval te voorkomen. Dr. Gil Keppens pleit daarbij voor een verschuiving in focus: niet primair kijken naar afwezigheid, maar naar de binding met school. Wanneer die binding wegvalt, wordt het lastig om het proces nog te keren. [5]

Op basis van de gesprekken met scholen, ouders en leerlingen concluderen wij dat schoolbinding in de praktijk vaak doorslaggevend is. Leerlingen noemen voorbeelden van eenvoudige, maar betekenisvolle vormen van contact, zoals een kaartje uit de klas of een vaste, vertrouwde persoon op school met wie zij een goede band hebben. Dit soort contactmomenten draagt bij aan het gevoel gezien te worden en betrokken te zijn. Ook laagdrempelig contact met de klas, bijvoorbeeld via video of een digitale verbinding, blijkt veel waarde te hebben.

Schoolbinding gaat daarmee ook over het dagelijkse contact tussen leerling, ouders en school, waarbij het herkennen van signalen en het juiste gevoel voor timing van onderwijsprofessionals van grote waarde zijn. Daarnaast kwam nadrukkelijk naar voren dat vroegtijdig handelen essentieel is: niet afwachten tot het te laat is, maar tijdig ingrijpen en waar nodig begrenzen zodra signalen zich aandienen. Keppens[6] stelt dat een 'autoritatieve schoolstijl', waarin vertrouwen en veiligheid samengaan met duidelijke verwachtingen, het meest effectief is.

Op het niveau van de schoolorganisatie en de verbinding tussen onderwijs en zorg hebben wij verschillende veelbelovende voorbeelden gehoord. Deze werken we verder uit in de onderstaande adviezen.

5. Gentle-Gennity, Keppens & Kearney (2024)
6. Keppens (2014)

Adviezen aan het college van B&W

In dit onderdeel formuleren we de adviezen die zijn voortgekomen uit ons onderzoek en de breed gevoerde gesprekken. De adviezen zijn geordend aan de hand van de verschillende posities op de glijbaan. Het centrale uitgangspunt daarbij is het behouden, versterken of herstellen van schoolbinding en, wanneer dat niet meer mogelijk is, het vinden en bieden van passende alternatieven.

De kernboodschap is helder: het is onacceptabel dat langdurig verzuim blijft toenemen, terwijl ieder kind recht heeft op een passende (onderwijs)plek waar het zich kan ontwikkelen en zijn of haar talenten tot ontwikkeling kan laten komen. Of, in de woorden van uw eigen coalitieakkoord: kinderen verdienen een "omgeving waar zij kunnen leren en groeien".

Boven aan de glijbaan: dreigend verlies van schoolbinding

1. Verbreed Team Op Maat (TOM) naar alle scholen

De afgelopen jaren is op een aantal basisscholen in Tilburg een pilot gestart onder de naam Team op Maat (TOM). Enkele van deze scholen hebben wij uitgebreid gesproken over hun ervaringen. Binnen deze aanpak staat een directe en integrale samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp voorop. Het kind staat hierbij centraal en het gezin wordt actief betrokken. Ouders zijn daarbij geen toeschouwers, maar gelijkwaardige partners.

Uit de gesprekken die wij hebben gevoerd, blijkt dat deze scholen er beter in slagen om signalen tijdig te herkennen en hierop in te grijpen. De betrokkenen geven aan meer grip te ervaren op de problematiek en minder uitval te zien.

Een korte toelichting op TOM

Een TOM kan bestaan uit een schoolmaatschappelijk werker of brugfunctionaris, een kwaliteitsmedewerker van de school, een vertegenwoordiger van een jeugdzorginstelling, een leerplichtambtenaar (op afroep) en een medewerker van Toegang Tilburg. Het team is dicht bij de school georganiseerd en tegelijkertijd verbonden met het wijkgerichte werken. Daarnaast is het belangrijk dat ouders op een laagdrempelige manier toegang hebben tot TOM.

In dit advies formuleren wij drie aanbevelingen om de werkwijze van TOM verder te versterken.

1. Duurzame borging
Vanwege de pilotstatus is TOM momenteel afhankelijk van tijdelijke financiering en beschikbaar voor een beperkt aantal scholen. Het is essentieel dat deze werkwijze structureel wordt geborgd. Dit vraagt om voldoende tijd en capaciteit voor de betrokken professionals. Daarnaast is het belangrijk dat de uitvoering zo wordt ingericht dat onnodige administratieve lasten worden voorkomen. Een bredere aanpak met blijvende resultaten vraagt immers om structurele middelen en langdurige investeringen.

2. Uitbreiding naar het voortgezet onderwijs
Wij pleiten voor de invoering van TOM in het voortgezet onderwijs. Het belangrijkste argument hiervoor is dat de uitval daar groter is dan in het primair onderwijs. De overgang van het primair naar het voortgezet onderwijs vormt een extra risicomoment. De andere schoolstructuur, met meerdere docenten, minder direct oudercontact en de ontwikkeling van het kind naar meer autonomie, kan de kwetsbaarheid vergroten.

Wij zien de inzet van TOM binnen zowel het primair als het voortgezet onderwijs als een mooie kans om deze overgang te versterken en te verkleinen. Door vanuit een vergelijkbare werkwijze te werken, kan de continuïteit in ondersteuning beter worden geborgd en wordt de overgang voor leerlingen minder groot en minder kwetsbaar.

3. Balans tussen maatwerk en samenwerking
Het is belangrijk dat TOM voor scholen betekenisvol is. Dat betekent dat de werkwijze aansluit bij de dagelijkse praktijk en dat scholen zich eigenaar voelen van de werkwijze. Tegelijkertijd zien wij kansen om gebieds- en wijkgericht werken verder te versterken, waarbij scholen en zorgorganisaties worden gestimuleerd om (nog) meer samen te werken en expertise uit te wisselen.

Daarnaast is het van belang dat TOM stadsbreed een herkenbare en eenduidige uitstraling krijgt en dat middelen eerlijk worden verdeeld. Naar ons idee sluit dit uitgangspunt direct aan bij de voornemens uit het coalitieakkoord Tilburg 2026-2030, waarin wordt gesproken van “het realiseren van collectief aanbod van ondersteuning op basis- en middelbare scholen”.

2. Maak hybride en flexibele leertrajecten mogelijk

Scholen moeten de ruimte krijgen om te zoeken naar creatieve oplossingen in hun omgeving, zoals samenwerking met BSO's, buurtcentra, zorgboerderijen of andere vindplaatsen waar een leerling even op adem kan komen. Het verzorgen van dieren, deelname aan een creatief project of een andere activiteit buiten het schoolgebouw kan een leerling juist de ruimte geven om op school te blijven functioneren.

Juist om deze hybride aanpak mogelijk te maken, pleit de Sociale Raad voor het eerder inzetten van jeugdhulpmiddelen vanuit een preventief oogpunt. Hiermee blijft de schoolbinding beter in stand.

3. Verbeter registratie en monitoring van verzuim

Er wordt meer en beter gemeld dan voorheen, maar er is nog veel winst te behalen. De Sociale Raad Tilburg vraagt zich af waarom de verzuimadministratie van scholen niet rechtstreeks is gekoppeld aan de systemen van de afdeling Leerplicht. Een dergelijke koppeling kan bijdragen aan een effectievere en meer preventieve rol van de leerplichtambtenaar.

Tegelijkertijd vraagt dit om zorgvuldige afwegingen rondom privacy en gegevensdeling. Het tijdig informeren van ouders is hierbij een belangrijk aandachtspunt. In de samenwerking tussen het onderwijs- en jeugddomein moet duidelijk zijn welke informatie gedeeld mag worden en onder welke voorwaarden. Daarbij is het echter ook van belang dat privacy geen belemmering vormt voor de samenwerking en geen reden mag zijn om noodzakelijke informatie niet te delen of noodzakelijke acties achterwege te laten.

Het modelconvenant 'Privacy thuiszitters'[7] biedt hiervoor een zo sluitend mogelijk juridisch kader voor gegevensverwerking binnen de samenwerking tussen het onderwijs- en jeugddomein rondom thuiszittende leerlingen.

4. Stel een regiefunctionaris aan per casus

Uit de gesprekken bleek dat het vaak onduidelijk is wie de regie heeft bij (dreigend) langdurig schoolverzuim. De Sociale Raad Tilburg adviseert daarom om per casus een regiefunctionaris aan te wijzen met mandaat en doorzettingskracht. Deze heeft als primaire taak het contact met ouders en leerling te onderhouden en de voortgang te bewaken. Ouders kennen hun kind het best en moeten daarom altijd een vaste gesprekspartner hebben en een structurele plek krijgen in het overleg.

7. https://samenvoorzorgenveiligheid.nl/modelconvenant-privacy-thuiszitters

We adviseren om in de eerste instantie de regie bij de school te leggen, in afstemming met de leerplichtambtenaar. In complexere situaties kan de regie elders worden belegd, bijvoorbeeld bij Toegang Tilburg. Een mooi voorbeeld hiervan is de manier waarop in Rotterdam[8] de regie rondom complexe casussen duidelijk heeft geregeld, waardoor voor alle betrokken partijen inzichtelijk is wie waarvoor verantwoordelijk is.

5. Maak de snelle route bij Toegang Tilburg beter bekend

Wij constateren dat er veel onduidelijkheid bestaat over het urgentiecriterium, namelijk of en wanneer een thuiszittende leerling met voorrang hulp krijgt via Toegang Tilburg. Zowel bij ouders als bij scholen en hulpverleners bestaat hierover verwarring en onduidelijkheid. Daarnaast is ook de route die hoort bij het urgentiecriterium binnen Toegang Tilburg onvoldoende duidelijk.

Enerzijds is niet helder wat het criterium precies inhoudt. Anderzijds leidt een urgentieverklaring niet tot een afwijkende route bij zorgaanbieders, omdat ouders en jongeren daar alsnog op de reguliere wachtlijsten worden geplaatst.

Duidelijke informatie voor ouders, scholen en verwijzers is daarom essentieel. De Sociale Raad adviseert om actief te communiceren wat het urgentiecriterium inhoudt en wat ouders en jongeren daarvan in de praktijk mogen verwachten.

8. https://pporotterdam.nl/wp-content/uploads/2024/05/Protocol-thuiszitters-PPO_Versie_1.0_14-02-2024.pdf

Midden op de glijbaan: langdurig verlies van schoolbinding

6. Ondersteun en vergroot burgerinitiatieven

Initiatieven zoals Social Kids en de Genietfabriek worden door ouders en leerlingen als bijzonder waardevol ervaren en vormen een aanvulling op regulier aanbod. Ouders voelen zich er erkend en gehoord; leerlingen vinden er een veilige plek. De Sociale Raad adviseert om meer van dit soort kleinschalige, mensgerichte initiatieven mogelijk te maken en duurzaam te ondersteunen.

Tegelijkertijd horen we dat veel energie en tijd verloren bij deze initiatiefnemers gaat in ingewikkelde aanvraagprocedures voor budgetten, financiering en verantwoording. Daardoor komen waardevolle initiatieven onder druk te staan of verdwijnen ze zelfs. Het is daarom van belang deze initiatieven te koesteren, te beschermen en ruimte te geven om zich verder te ontwikkelen en te blijven bestaan. Laat het eigenaarschap zoveel mogelijk bij hen liggen, zodat zij als waardevol alternatief naast de grotere organisaties kunnen blijven bestaan.

7. Benut de mogelijkheden van digitaal onderwijs

“Mijn kind past misschien niet in het schoolsysteem, maar de les past wel. Zo ingewikkeld hoeft het niet te zijn.”

Tijdens de coronaperiode bewezen digitale leervormen hun waarde. Toch worden ze nu nauwelijks ingezet voor leerlingen met langdurig verzuim, tenzij sprake is van medisch verzuim. De Sociale Raad Tilburg pleit voor een breder gebruik van digitaal onderwijs als aanvulling voor leerlingen die (tijdelijk) niet fysiek aanwezig kunnen zijn. Dit helpt om schoolbinding van leerlingen in stand te houden.

We horen van ouders, scholen en leerlingen dat hier nog onbenutte kansen liggen. De Sociale Raad Tilburg adviseert de gemeente om samen met scholen en betrokken partijen in gesprek te gaan over hoe dit op een goede en structurele manier kan worden vormgegeven.

Onder aan de glijbaan: zeer langdurig verlies van schoolbinding

8. Stap over van kind- naar gezinsbeschikking

Bij ernstig langdurig verzuim is Toegang Tilburg vaak betrokken bij het afgeven van een beschikking voor begeleiding of behandeling. Deze beschikkingen richten zich meestal op het kind, terwijl de problematiek vaak het hele gezin raakt. Een gezinsbeschikking kan ervoor zorgen dat ondersteuning eenvoudiger en sneller voor het hele gezin ingezet kan worden. Hierdoor kan meer gezinsgericht worden gewerkt en wordt voorkomen dat betrokkenen van het kastje naar de muur worden gestuurd.

9. Informeel PGB

We horen dat ouders in sommige situaties hun betaalde werk opgeven om zogenoemde bovengebruikelijke zorg te leveren en om aanwezig te zijn bij gesprekken en trajecten rondom hun kind. In dat kader is de meerwaarde van het informele pgb groot. Deze vorm van ondersteuning kan flexibel worden ingezet en kan in sommige gevallen bijdragen aan het voorkomen en terugdringen van zwaardere, specialistische zorg.

Tegelijkertijd horen we dat aanvragen voor een informeel pgb regelmatig gepaard gaan met vertraging, wachttijden en afwijzingen. Het gaat hierbij om gezinnen die al onder druk staan, waarbij juist deze ondersteuning het verschil kan maken. De kosten zijn relatief beperkt in verhouding tot het effect dat ermee wordt bereikt. De Sociale Raad pleit daarom voor een toegankelijke en coulante aanvraagprocedure.

Op 16 april 2026 heeft de Sociale Raad hierover eerder advies uitgebracht in het SRT-advies “Wijzigingsverordening 2026.1 van de Verordening jeugdhulp gemeente Tilburg 2026”.

10. Maak maatwerk leidend

> **Ik heb een begeleider maar binnengelaten voor een kopje koffie, zodat we misschien de hulp konden krijgen die we eigenlijk wilden."**

Ouders geven aan soms een verplicht pakket aan hulpverlening te krijgen aangeboden waarvan zij het nut niet altijd inzien. Dit leidt tot ondersteuning die als onnodig wordt ervaren en kan het vertrouwen in de hulpverlening onder druk zetten. De Sociale Raad adviseert daarom om de onderbouwing en communicatie van keuzes te versterken en maatwerk als uitgangspunt te nemen in plaats van standaardpakketten.

Tot slot

De huidige situatie rondom langdurig schoolverzuim is onacceptabel en vraagt om directe verbetering. Met dit advies wil de Sociale Raad Tilburg daar niet alleen handvatten voor aanreiken, maar ook nadrukkelijk aanzetten tot actie en verandering. De problematiek rondom langdurig schoolverzuim is niet uniek voor Tilburg, maar speelt landelijk. Wij zien voor Tilburg de kans om met een vooruitstrevende aanpak een rol als regionale en landelijke koploper te vervullen en zo het verschil te maken.

De kern ligt in het versterken van schoolbinding. Dat vraagt om een integrale aanpak waarin onderwijs, zorg en gemeente samen optrekken, met de leerling en het gezin als vertrekpunt. De verkokering in wet- en regelgeving maakt dit in de praktijk complex. Juist daarom is het nodig om over eigen kaders heen te stappen en te komen tot een daadkrachtige aanpak die gericht is op doen in plaats van blijven afstemmen.

De Sociale Raad is voornemens om nog een brede bijeenkomst te organiseren voor alle betrokkenen, professionals, ouders en jongeren, om het gesprek verder te verdiepen en de samenwerking te versterken. Uiteraard zullen wij u hierover informeren.

Tot slot gaat de Sociale Raad graag op korte termijn in gesprek met het college over de verdere uitwerking van deze adviezen.

Bijlage 1

Logboek Overzicht

Overzicht van gevoerde gesprekken (2025–2026)

Samenvatting

Periode	Aantal bijeenkomsten
Oktober 2025	1
November 2025	1
December 2025	2
Februari 2026	2
Maart 2026	4

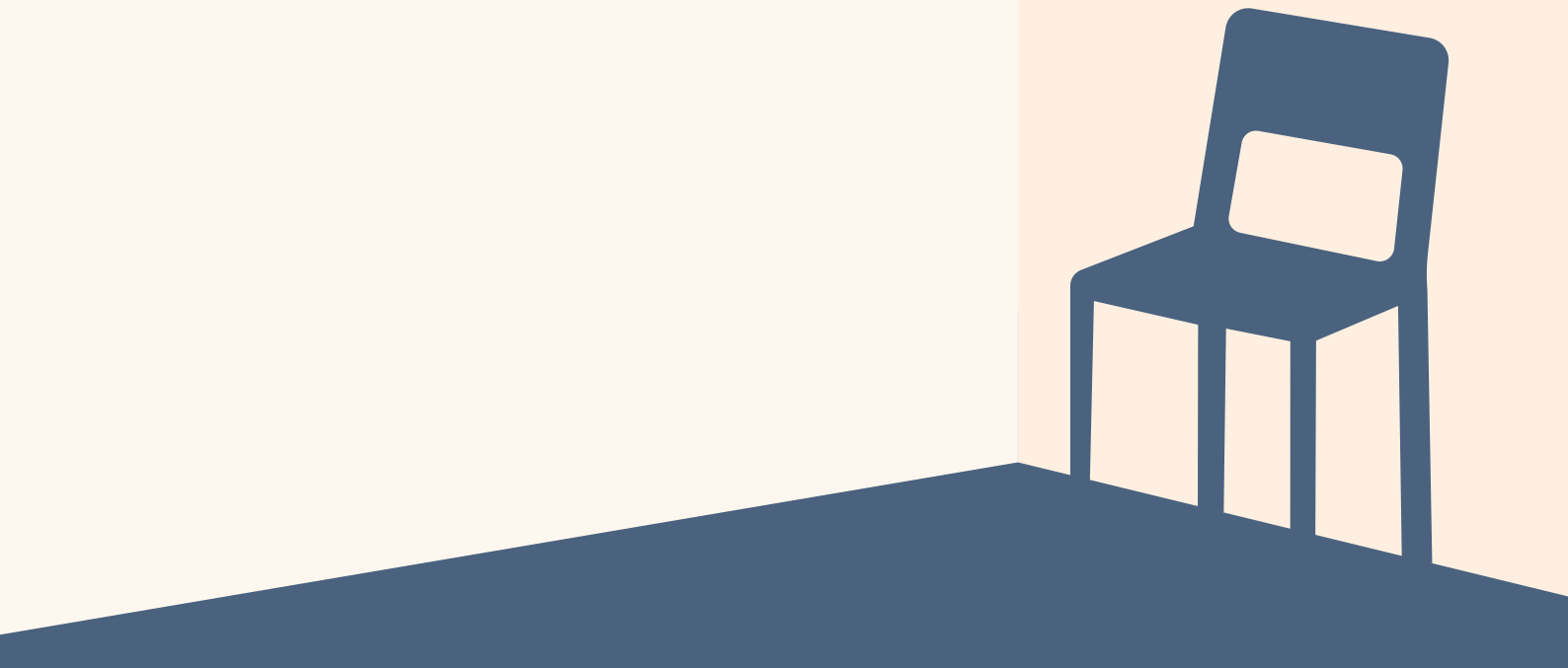

Logboek

Datum	Type overleg	Organisaties / functies
1 oktober 2025	Systeemwereld	• Plein 013: bestuurder, coördinator advies en expertise • Portvolio: schoolleider • OPDC/Track013: beleidsmedewerker kwaliteit en ontwikkeling • Toegang Tilburg: kwaliteitsteam Jeugd • Leerplicht-Doorstroompunt Midden-Brabant: teammanager
5 november 2025	Onderwijs en ouderorganisaties	• Helen Parkhurst: directeur • Taalschool Tilburg: coördinator, programma manager nieuwkomersonderwijs • 2College Cobbenhagen: ondersteuningscoördinator, coach • De Nieuwste School: ondersteuningscoördinator, verzuimcoördinator • Don Sartoschool: directeur • De Rooi Pannen: adjunct-directeur • Ouderlicht: oudervertegenwoordiging • Balans: belangenorganisatie • Brugbuddy: brugfunctionaris
2 december 2025	Hulpverleningsorganisaties	• R-Newt: projectleider / stadspedagoog • De As: teamleider dagbehandeling, gedragswetenschapper • Self: strategisch accountmanager, regiebehandelaar • Uit de Verf :operationeel manager, directeur
9 december 2025	Hulpverleningsorganisaties	• De Geniet-fabriek: directive • Sterk Huis: teamleider • Asendo: relatiebeheer/kwaliteitsmedewerker, manager groepen • Social Kids Tilburg: oprichter, manager • ’t Zonneke: teamleider
11 februari 2026	Academisch expert (dr.)	• Tilburg University: assistant professor

Datum	Type overleg	Organisaties / functies
12 februari 2026	Overleg scholen	• Helen Parkhurst: directeur • Don Sartoschool: directeur • Antares: directeur
4 maart 2026	Oudergesprek	• 7 ouders
5 maart 2026	Oudergesprek	• 1 ouder
10 maart 2026	Leerlingengesprek	• Leerlingen
19 maart 2026	Eerstelijnszorg: POH-GGZ	• PrimaCura :wijkmanager, jeugdmanager